

dejstvo, da je bil Zupan sicer velik učenjak svoje dobe, nikakor pa ne tudi — pesnik. Ako pa ne presojava Zupanovih verzov samo z umetniškega stališča, smemo pritrditi mnenju, da imajo njegove pesnitve trajno vrednost zato, „ker so nastale iz velike domovinske ljubezni in iz namena, pokazati tujcem slavno preteklost kranjske dežele“.

G. dr. Molè je mnenja, da je Zupan začel pesnikovati pod vplivom Vodnika in barona Zoisa, „da je mogoče pokazal tema svoje izdelke, na kar sta mu odsve-tovala nadaljnje pesnikovanje, spoznavši njegovo nezmožnost za pesnikovanje“ (str. 5). Za tako domnevanje manjka dokazov. Istotako ne morem verjeti Moletovi trditvi, da se imamo zahvaliti velikemu vplivu romantike, „ki je dajala prednost poeziji pred prozo“, da se je Zupan sploh začel pečati s poezijo. „Vsak pravi domoljub je čutil potrebo, izliti svoja domorodna čuvstva v verze“ pač za časa Bleiweisovih „Novic“, ne pa v dobi „Kranjske Čbelice“. Zdi se mi, da elastični pojem romantike igra v naši slovstveni zgodovini preveliko vlogo. Oddelek o Zupanovem pesniškem jeziku je prepovršen in bi zaslužil posebno razpravo. Pisatelj pravi, da je Zupanov jezik „krepak in čist“. O zadnji lastnosti bi nekoliko dvomil, saj trdi dr. Molè v istem stavku sam, da mnoge tujke, „največ pa skovanke ne morejo zadovoljiti čitatelja“. Jezika s takimi marogami pač ne moremo imenovati čistega. Zveza med Zupanovo pesmijo „Kranjec dolžen hrovatenja“ in med Prešernovim odgovorom v sonetu „Ne bod' mo šalobarde!“ je označena tako površno in čudno, da sem dobil vtisk, kakor da je g. Moletu sploh neznana. — O metriki v Zupanovih pesmih pravi pisatelj, da ne bo „govoril dosti“, vendar je ta molčečnost neumestna. Dalo bi se povedati še marsikaj več, kakor le ponoviti, kar nam je bilo že znano. Na koncu razprave čitamo neugodne sodbe nekaterih Zupanovih sodobnikov o njegovih pesnitvah.

G. dr. Molè je obljubil, da bo sledila tej razpravi študija „Jakob Zupan kot pisatelj“ in kot priloga popoln seznam Zupanovih del. Za oboje mu bomo v resnici hvaležni. Kar se tiče bibliografskega pregleda, pa naj ne pozabi dodati po možnosti vseh člankov, ki pišejo o Zupanu. Tako delo je potrebno in bo zaslužno za onega, ki bo pisal monografijo o Zupanu. Za vzor mu lahko služi bibliografija o Vrazu, ki jo je priobčil letos v Vrazovi številki „Časopisa za zgodovino in narodopisje“ dr. Kidrič.

Š—r.

Merhar, Prof. dr. I.: Valvasor als Ethnograph. Eine Charakteristik. Jahresbericht des k. k. Staats-Gymnasiums in Triest. 1910. V. 8. 26 str.

Valvasorjeva „Slava vojvodine Kranjske“ ostane še v bodoče bogata zakladnica za domačega zgodovinarja in krajepisca, predvsem pa bo črpal iz nje narodopisec o šegah in navadah kranjskega ljudstva v 17. stoletju. V novejšem času pa pridobiva tudi pisatelj ogromnega dela novo privlačnost. Dobili smo letos Radicsevo monografijo — ali bolje, dobili smo zbirko člankov različne znanstvene vrednosti o Valvasorju zbrane v lično opremljeni knjigi, v kateri je ostala še marsikaka vrzel. Eno izmed teh nerešenih vprašanj Radicseve knjige je spretno pojasnil profesor dr. Merhar v programski razpravi o Valvasorju kot etnografu.

Valvasor visoko nadkriljuje sovrstnike po obsežnem znanju in ogromnem delu; vendar je tudi on pravi otrok svojega časa. Šole pri jezuitih so mu v mladih letih vcepile strogo katoliško versko naziranje; kakor večina kranjskih plemičev odlikoval se je tudi on v bojih proti Turkom; toda vroča želja, da proslavi malo znano domovino pred svetom, mu je zamenjala meč s peresom. Na daljnih potovanjih si je širil duševno obzorje in se naučil spoštovati tuja verska prepričanja. Njegovo

stoletje je bilo še močno vdano vražam in ni še minil čas, ko so čarovnice na plamenečih grmadah pričale o najgrši zablodi človeškega duha. Valvasor s ponosom pripoveduje, da je njegova domovina že skoraj očiščena teh hudičevih svečenic (l. 1701. so sežgali zadnjo čarovnico na Kranjskem), ter govori o njih in delovanju zlih duhov na mnogih mestih z nekim posebnim veseljem. Isti duh časa se zrcali pri Valvasorjevem sovrstniku, pri o. Ivanu Svetokriškem, ki je uporabljal v svojih propovedih obširno demonologijo. Valvasor veruje v čudežni oreh pri Lokvah, ki je v eni noči ozelenel, razcvetel in rodil sad; iz dijaških let se spominja, da je „videl“ povodnega moža, ki je hotel nekega meščana odnesti v svoje domovanje na dnu Ljubljane. Valvasorjevo delo je bil glavni vir Abrahamu a S. Clara, ko je poveljeval pri cerkveni slavnosti kranjskih patronov l. 1705. na Dunaju živčim Kranjcem krasoto in čudeže njih dežele.

Pričujoča razprava nam podrobno pojasnjuje postanek „Slave vojvodine Kranjske“, zapreke in težave pri nabiranju gradiva, razmerje Valvasorja do prostega ljudstva, njegovih običajev in jezika. Kar je zapisal, o tem se je večinoma sam prepričal. Za narodopisca je predvsem važna šesta knjiga, kjer govori po nekem gotovem načrtu najprej o jeziku, nato nam opiše vasi in hiše, temu sledi opis noš, običajev pri poroki, krstu in pri pogrebu; seznanj nas z drugimi navadami in razvadami kmetškega življenja, pomudimo se pri gorenjskih predicah ter dolenskih tericah in krčmah. Ves ta etnografski material pa je nad vse požrtvovalni baron opremil z dragocenimi bakrorezi, da pokaže svetu v besedi in sliki posebnosti in znamenitosti svoje rodne dežele; le narodna pesem ni mogla vzbuditi njegovega zanimanja.

Merharjeva karakteristika je v marsičem poučna ter zasluži, da jo g. pisatelj obdela tudi v slovenščini in jo na tak način reši žalostne usode skoraj vseh nemških programskih razprav, ki so jih napisali slovenski profesorji, — pozabljenosti.

Dr. J. S.

Slovanský Přehled. Z julijsko številko se je zaključil že 12. letnik te vseslovanske revije. Kakor v prejšnjih letih je prinašal „Slovanský Přehled“ tudi letos članke o važnejših pojavih na kulturnem in literarnem polju vseh slovanskih narodov. Fr. Kvapíl, znani polonofil, je priobčil par prevodov iz *Slowackega* ter prvokrat predstavil češkemu občinstvu največjega med mlajšimi poljskimi poeti: Leopolda Staffa; Tad. Stan. Grabowski je napisal študijo o modernem poljskem pisatelju Żeromskem. Prevedena je nadalje „Simfonija brez nadejnosti“ Bolgara Penča Havejkova, prijatelj slovenske poezije Jaromír Borecký pa je preložil na češčino zbirko pesmi iz Župančičevih „Samogovorov“ ter iz Aškerčevega petega zbornika „Pesnitev“ z informativnim uvodom. Izšli so nadalje pregledi slovanskih slovstev leta 1909., med njimi najboljši o poljskem slovstvu izpod peresa W. Feldmana. Dr. Kidrič je ocenil lansko slovensko literaturo ter je poskusil v svojem članku klasificirati pisatelje po listih in strujah, katerim pripadajo. Njegov pregled daleko nadkriljuje članke o slovenskem slovstvu v prejšnjih letnikih „Slov. Přehleda“. Morda ni vse tako prav, kakor misli dr. Kidrič, vendar pa imamo v njegovem članku dober poskus, pojasniti nepristransko sedanje zmedene slovenske literarne razmere.

Vojeslav Molè.

Enquête internationale sur le Vers libre et Manifeste du Futurisme par F. T. Marinetti. Éditions de „Poesia“, Milan, Rue Senato, N. 2. 1909.

Gotovo je še vsakomur v spominu „manifest“, s katerim so proglasili italijanski „futuristi“, da so odstavljena vsa pravila, dosedaj veljavna v umetniškem ustvarjanju. Čas in prostor sta včeraj umrla, živimo le še v absolutnem ... Ope-